

JEDNA OD PRVIH ŽRTAVA JUGOKOMUNISTIČKE NEPODOBNOСТИ

Josip Franulić
Gdinj (Hvar)

UDK 264.063
Izvorni znanstveni rad

Pisac iznosi životopis don Nike Bogdanića, prikazuje njegovo župnikovanje u Gdinju na Hvaru i protuvjerske okolnosti njegova službovanja. Usprkos svojoj humanitarno-karitativnoj djelatnosti, kao svećenik postaje žrtvom jugokomunističke nepodobnosti. Biva uklonjen sa župe i poslan sa zbjegom u Egipat, gdje je tragično nastradao.

Potrebno je da mjesne Crkve učine sve da ne prepuste zaboravu spomen onih koji su pretrpjeli mučeništvo, prikupljajući potrebnu dokumentaciju.

(Ivan Pavao II., *Nadolaskom trećeg tisućljeća*, 37.)

U v o d

Početkom ove godine (10. siječnja 2000.) navršilo se 55 godina od pogibije svećenika Hvarske biskupije don Nike Bogdanića.¹ Pisac ovog prikaza prvi ga je spomenuo u literaturi, navodeći njegovu humanitarno-karitativnu djelatnost.² Nadalje, u popisu ubijenih i progonjenih svećenika Hvarske biskupije u Drugome svjetskom ratu, i njega je uvrstio među proganjene svećenike.³

Navedena je obljetnica piscu nametnula ugodnu obvezu cjelovito prikazati Bogdanićev slučaj, koji je jedinstven u matičnoj biskupiji, a zasigurno specifičan i u širim razmjerima. On je, naime, vremenskim slijedom jedna od prvih žrtava jugokomunističke nepodobnosti, koje su u velikom

¹ O obilježavanju 50. obljetnice njegove smrti izvijestio je J. FRANULIĆ, Gdinj: Spomen don Nike Bogdanića, u *Glas Koncila (GK)* 34 (1995) 3, 14.

² ISTI, Don Ivo Lozić (1935.-1990.) kao gdnjsko-bogomoljski župnik (1968.-1978.), u *Služba Božja (SB)* 31 (1991) 3, 234.

³ ISTI, Jedan pogled u jugokomunističku prošlost, u *SB* 32 (1992) 4, 270; ISTI, *Skrajnje pogubna zabluda*, Makarska 1994, 40-41. Usp. A. BAKOVIĆ, *Stradanja Crkve u Hrvata u Drugom svjetskom ratu - Svećenici žrtve rata i porača*, Zagreb 1994, 63. Auktor je uvrstio Bogdanića među ubijene svećenike i za nj naveo: "Gdnjski komunisti ga krajem 1943. odveli u zbjeg u El Shatt u Egipat gdje je smrtno stradao 1945." Ipak, Bogdanić nije izravna krvna žrtva poput, u navedenim Franulićevim djelima (usp. svršetak bilj. 61), registrirane šestorice ubijenih dječanskih svećenika Hvarske biskupije, premda se može reći da su komunisti barem neizravno skrivali Bogdanićevu smrt, time što su ga mimo njegove volje poslali u zbjeg.

broju inače uslijedile tek nakon svršetka Drugoga svjetskog rata. Međutim, Bogdanić je žrtvom takve nepodobnosti postao još u ratu, na području gdje je bila uspostavljena, makar i ilegalna, komunističko-partizanska vlast. Ona se ispočetka temeljila na marksističkoj isključivosti i vjerskoj nesnošljivosti te klasnoj mržnji i partijskom monopolu.

1. Životopis don Nike Bogdanića

Don Niko Bogdanić rođio se 17. kolovoza 1912. u Starom Gradu na Hvaru.⁴ U zavičaju je stekao osnovnu izobrazbu pa je kao pitomac Biskupskog sjemeništa nastavio osmogodišnje školovanje na Klasičnoj gimnaziji u Splitu. Ondje je 1932. maturirao⁵ i započeo četverogodišnji bogoslovni studij.

Kao student posljednje godine teologije održao je posmrtno slovo, u ime njegovih bivših gojenaca, sjemenišnom duhovniku, Hvaraninu don Grgi Bučiću. Svoj je govor zaključio riječima: "On je bio svet!", izazivši tako općenito uvjerenje o tom svećeniku, koji je umro na glasu svetosti 4. ožujka 1936.⁶

Bogdanić je zaređen za svećenika 7. veljače 1937. u Hvaru, gdje je bio na službi župnog pomoćnika⁷ do početka ožujka 1940. Tada je imenovan župnikom u Gdinju na Hvaru. Kad je iz susjedne župe Bogomolje u srpnju 1942. pred životnom pogibli morao bježati župnik don Marijan Knežević,⁸ Bogdanić je dobio na posluživanje i tu župu.⁹

U Gdinju je ostao do svršetka 1943., kad je poslan u zbjeg (El Shatt u Egiptu). S još nekolicinom svećenika Hvarske biskupije u El Shattu je pastoralno djelovao i - u okviru konkretnih mogućnosti - jednu veliku baraku osposobio za bogoslužni prostor.¹⁰

Tragičnim udesom u prometnoj nesreći nastradao je don Niko Bogdanić 10. siječnja 1945. na samom ulazu u grad Suez, prelazeći sa svojim 14-godišnjim bratom i ministrantom Nevenom željezničku prugu Port Taufiq-Suez. Pokopan je na groblju u El Shattu, gdje počiva preko 700 sudionika južnohrvatskog zbjega.¹¹

⁴ K. DRAGANOVIĆ (priredio), *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Sarajevo 1939, 220.

⁵ I. BANIĆ (priredio), *Maturanti (Nad)biskupijske klasične gimnazije u Splitu 1906-1990*, u zbornom djelu: *290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700-1990*, Split 1990, 550.

⁶ J. BOGDAN - A. V. MARDEŠIĆ (priredili), *Don Grgo Bučić - uzor kreposti i sanoprijedora*, Split 1995, 20, 36, 66.

⁷ Kao u bilj. 4.

⁸ J. FRANULIĆ, *Odan bogoljublju i domoljublju*, u *Narod* 4 (1998) 58-59, 28.

⁹ U Bogomolje, od Gdinja udaljeno 5 km, odlazio je jašući na mazgi, koju je u tu svrhu bio nabavio.

¹⁰ O don Nikinu dušobrižničkom radu u zbjegu pisao je njegov brat, sveuč. prof. Neven Bogdanić. Usp. N. BOGDANIĆ, *El Shatt naš nezaboravljeni*, Split 1996, 27-34; ISTI, "Za križem" u pušinj, u *Narod* 4 (1998) 56, 9.

¹¹ ISTI, *El Shatt...* (10), 29-30.

2. Župnikovanje u Gdinju na Hvaru

Od nepune četiri godine Bogdanićeva župnikovanja u Gdinju na Hvaru, jedna je godina bila predratna a tri ratne. Stoga je bilo očekivati da će - uz redovitu dušobrižničku djelatnost¹² - u takvim vremenima straha, oskudice i svakojakog jada više doći do izražaja njegovo djelotvorno čovjekoljublje. O tome svjedoče tek ostaci ostataka njegova sačuvanog uređivanja.¹³

Kao predsjednik Prehrambenog odbora tijekom 1942. zauzimao se za pravilnu raspodjelu hrane pučanstvu preko tada propisanih bonova. U travnju pak 1943., posredovanjem Biskupskog ordinarijata u Hvaru, uputio je apel Talijanskoj komandi otoka Hvara radi otimačine dobara i suzbijanja šteta, koje su njihove posade nanosile pučanstvu po njihovim povremeno nastavnim kućama u uvalama.

U tom se prosvjedu čitaju i ove Bogdanićeve riječi: *"Ljudi su ovdje mirni i uvijek su lijepo postupali s Vašim ljudima, kad su slučajno dolazili u ove krajeve. Stoga bi radije bili skloni da prodaju ili dapače i poklone Vašim ljudima potrebne stvari, nego da im se na ovaj način i bez razloga oduzimaju, i time im se nanosi velika šteta, koja je u ovo ratno doba i te kako osjetljiva, jer su ljudi i onako siromašni i gladni..."*¹⁴ *Potrebno bi bilo, u interesu prestiža Vaše vojske, u interesu ovog naroda te u interesu reda i mira, upozoriti najhitnijim putem sve područne jedinice, koje zalaze u ove krajeve, da se ovakve nepoželjne stvari ne bi više događale."*

Literatura hvarskoga partizanskog rata višekratno bilježi Bogdanićevu intervenciju za njegove župljane tijekom talijanske okupacije otoka Hvara. Primjerice, u svibnju 1943. talijanska kaznena ekspedicija našla je u šumi skrivenu šestoricu Gdinjana koje su sa sobom povel i Bogomolje, gdje bi ih bili strijeljali da se za njih nije zauzeo Bogdanić, koji je jamčio da ti ljudi nisu partizanski suradnici.¹⁵

¹² U slobodno se vrijeme kao amater bavio fotografiranjem. Do danas su sačuvane, štoviše i u tisku objavljene, pojedine fotografije koje je on snimio tijekom Drugoga svjetskog rata. Usp. A. BONKOVIĆ, I. ČURIN, Š. ČURIN, Gdinj u Narodnooslobodilačkoj borbi, u *Hvarski zbornik (HZ)* 4, Hvar 1976, 135, 137; S. KVESIĆ, *Hvar u Narodnooslobodilačkoj borbi*, Split 1981, 125, 132, 160, 162, 164, 191, 206.

¹³ Usp. bilj. 57.

¹⁴ Auktor najpsežnijega Stepinčeva životopisa, napisavši kako je zbog prometnih teškoća osobito Dalmaciji i otocima prijetila avet gladi, donosi brzozjav hvarskog biskupa Pušića, upućen nadbiskupu Stepincu 29. ožujka 1943.: *"Očajno je stanje prehrane na ovim otocima. Prekinuće prometa dostiglo je vrhunac. Hrane od nikuda ni uz kakvu cijenu. Otrag deset dana brzozjavih Poglavniku, pa molim odmah osobno intervenirati za najžurnije privođenje bilo na koji način, jer je zadnji čas, bojati se najgorega."* A. BENIGAR, *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*, Zagreb 1993, 366-367. To nije bilo jedino Pušićevo zauzimanje u dotičnom predmetu. A. Lukinović u svojem feljtonu u povodu 900. obljetnice utemeljenja Zagrebačke (nad)biskupije, kad govori o djelatnosti dijecezanskog Karitasa tijekom Drugoga svjetskog rata, piše: *"Upravo su potresna pisma biskupa hvarskog Pušića o tragičnim prilikama na otocima."* *GK* 33 (1994) 48, 17.

¹⁵ A. BONKOVIĆ... (12), 143; S. KVESIĆ (12), 209. U oba navedena djela spominju se četvorica Gdinjana kojima je Bogdanić spasio život. Međutim neobjavljeni materijali Mjesnog

Pismeno izvješće jednoga Gdinjanina sadrži i ovo što se dogodilo nakon njegova odlaska u partizane: *"Tadašnji župnik don Niko Bogdanić doprinio je da ni jedna kuća u Gdinju nije spaljena. Da je tako bilo, potvrđuje i moj slučaj. Jedna skupina Talijana došla je pred moju očinsku kuću tražeći od roditelja gdje sam, inače da će zapaliti kuću. Tada ih je spomenuti svećenik uspio uvjeriti da su pogrešno informirani i odustali su od svoje namjere paljenja. Prema pričanju očevidaca, u Gdinju je bilo više sličnih slučajeva."* O tom razdoblju Bogdanićeva života piše njegov brat, sveuč. prof. Neven: *"Spašavao je ljude koliko je mogao, bez obzira kojoj su strani pripadali. To su bili zaista opasni i jako rizični poslovi."*¹⁶

3. Protuvjerske okolnosti njegova službovanja

Proglašenjem Nezavisne Države Hrvatske (NDH) 10. travnja 1941., u njezin je sastav ušao i otok Hvar. Općinska vlast, pod kojom se nalazio i Gdinj, formalno je djelovala svega godinu dana, dotično do svibnja 1942. Tada su komunisti-partizani, borbena raspoloženi osporavatelji NDH, spalili općinski arhiv u općinskom sjedištu Bogomolju.

Početkom srpnja iste godine razoružali su financijsku postaju u Gdinju.¹⁷ Nadalje, obustavili su rad škole i pošte te presjekli telegrafске žice.¹⁸ Time je na istoku otoka Hvara bio stvoren tzv. slobodni teritorij, tj. izuzet od nadležnosti hrvatskih građanskih i talijanskih vojnih vlasti. U mjestu je stvarna vlast, uključujući i onu sudsku, bio Narodnooslobodilački odbor (NOO), formiran u kolovozu 1942.¹⁹

Situaciju zatečenu na terenu 1943. ovako je u svojem izvješću opisao jedan oružnički časnik NDH: *"Pučanstvo cijelog ovog područja, koje je pod dominacijom pobunjenika (= komunisti, op. J. F.), ostavlja dojam najzapuštenijeg predjela, više divljačkog negoli uljudbenog izgleda. Nikoga ne pozna, a najmanje svoju državu (= Hrvatsku, op. J. F.), dok jedino znaju samo za pobunjenike, koji su ih do ovog stupnja uljudbe doveli."*²⁰

---

odbora Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata (MO SUBNOR) Gdinj poimence navode šestoricu mještana.

¹⁶ Kao u bilj. 3.

¹⁷ A. BONKOVIĆ... (12), 135; N. ANIĆ, Oslobođenje Bogomolja 1942. godine, u *HZ 5*, Hvar 1977, 60-61. Otprilike istodobno bili su razoružani i oružnici u Bogomolju. Isto, 61-65. Time je definitivno prestala djelovati hrvatska općinska uprava u Bogomolju, ozbiljno načeta - u tekstu već spomenutim - paljenjem općinskog arhiva u svibnju 1942. P. JERKOVIĆ, Razvoj NOB-a u Selcima kod Bogomolja 1941. i u prvoj polovici 1942. godine, u *HZ 5*, Hvar 1977, 51. Otprilike istodobno bili su razoružani i oružnici u Bogomolju. Isto, 61-65. Time je definitivno prestala djelovati hrvatska općinska uprava u Bogomolju, ozbiljno načeta - u tekstu već spomenutim - paljenjem općinskog arhiva u svibnju 1942. P. JERKOVIĆ, Razvoj NOB-a u Selcima kod Bogomolja 1941. i u prvoj polovini 1942. godine, u *HZ 5*, Hvar 1977, 51.

¹⁸ A. BONKOVIĆ... (12), 135.

¹⁹ Isto, 139.

²⁰ S. KVESIĆ (12), 210.

Podatke o političkom životu, kojim su bili obuhvaćeni svi žitelji u mjestu, iznosimo prema neobjavljenim materijalima Mjesnog odbora Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata Gdinj (MO SUBNOR Gdinj) i tiskanom prikazu o Gdinju u Narodnooslobodilačkoj borbi (NOB).²¹

Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), osnovan već u listopadu 1941., uz ostale je zadatke također imao propagandnu djelatnost: *"idejno uzdizanje članstva i naroda"*.²² Osim SKOJ-a, postojale su još skojevske odgojne i udarne skupine. Sva ostala mladež, starija od 14 godina, od početka 1943. bila je organizirana u Udruženom savezu antifašističke omladine Hrvatske (USAOH).²³

Organizacija Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) djelovala je od siječnja 1942. Odmah nakon njezina formiranja bile su ustrojene kandidatske i simpatizerske skupine. Partijska i skojevska organizacija intenzivno su radile na svim dobivenim zadacima.²⁴ Članovi već spomenutoga NOO-a prihvatili su liniju KPJ i bili spremni provoditi je u djelo.²⁵

Za omladince do 14 godina od kolovoza 1942. postojala je pionirska organizacija i pionirska četa. Njezini su pripadnici nosili partizanske kape i crvene marame. O njima je početkom 1943. zabilježeno da svaki dan imaju sastanke.²⁶ Odbor pak Antifašističkog fronta žena (AFŽ) od kolovoza 1942. bio je zadužen da politički radi među ženama.²⁷

Sa svrhom da se u Narodnooslobodilački pokret (NOP) uključi i posljednji Gdinjanin, "odgovorni drugovi" stalno su radili na okupljanju "masa". Gotovo svake nedjelje održavao se zbor na kojemu se iznosila politička situacija u zemlji i svijetu.²⁸

Početak djelovanja svih navedenih organizacija pod budnom prismotrom partijske ćelije, ujedno je bio početak i službenog bezboštva u mjestu. Upravo su tada u šeststoljetnoj povijesti Gdinja njegovi žitelji prvi put slušali da nema Boga i sve ostalo što spada u antiteistički arsenal.

Dokle su znali ići u svojoj korjenitoj protivjerskoj promidžbi, najrječitije govori slučaj sada već preminuloga gdinjskog partijca koji je pripovijedao da se zadnji put u životu ispovijedio i pričestio 13. lipnja 1942. Nakon toga su ga stariji komunisti (on je tada bio 14-godišnjak) uspjeli uvjeriti da je to slavlje bilo priređeno u čast poglavnika NDH dr. Ante

²¹ A. BONKOVIĆ... (12), 131-151.

²² Isto, 133.

²³ Isto.

²⁴ Isto, 134.

²⁵ Isto, 139.

²⁶ Isto, 141. - *"Dječji izaslanici i sastanci bili su gotovo svagdašnji tokom rata."* V. ĆURIN, *Živjet čete kao bogovi*, Melbourne 1977, 27.

²⁷ A. BONKOVIĆ... (12), 140.

²⁸ Isto, 142.

Pavelića, makar se već stoljećima sv. Antun Padovanski u župi svetkuje blagdanski.²⁹

Dok se nekrštavanje djece drugdje počelo prakticirati tek nakon Drugoga svjetskog rata, u doba kad je bezbožni poredak već bio duboko pustio svoje korijenje, takva praksa u Gdinju datira upravo iz predavljenog razdoblja.

Naime, dijete rođeno u ožujku 1942. kršteno je tek 1946., premda je Bogdanić u župi bio sve do svršetka 1943.³⁰ Sa spomenutim slučajem otvorio se cijeli niz nekrštene djece rođene tijekom 1942. i 1943. Od 22-oje djece rođene kroz navedene dvije godine, nakon uobičajenog roka samo ih se krstilo devetero (ostali tek poslije rata). Razlozi za nekrštavanje djece (čije su rođenje morali prijavljivati župniku kao državnom matičaru!) isključivo su bili idejno-političke naravi: zastrašivanje, psihološki pritisak, konformizam i oportunitizam.³¹

Da bi se dobila cjelovita slika o višestrukoj protuvjerskoj djelatnosti tada mladih otpadnika od pradjedovske vjere, valja naglasiti kako su upravo u obrađivanom vremenu dvije kapelice izvan naselja (one unutar njega očito se nisu usudili dirati) do danas ostale bez svojih svetačkih likova, koji su u njima dotad netaknuti stajali blizu pola stoljeća. Naime, iz kapelice sv. Stjepana Prvomučnika blizu zaseoka Banov Dvor tada je nestala svečeva slika, a iz one sv. Ivana Krstitelja ponad odlomka Bonkovići naslovnikov kip.³²

4. Žrtva jugokomunističke nepodobnosti

Neovisno o tome što je svojim župljanima u teškim ratnim danima bio dobrotvor i prijatelj, Bogdanić je - kao oličenje ustanove koju je predstavljao - u shvaćanju komunista-partizana bio klasni neprijatelj. S takva se njihova stajališta na sva njegova dobročinstva mogla primijeniti ona rečenica iz psalma protiv podmuklih neprijatelja: "*I molitva mu se za grijeh uzela!*" (Ps 109, 7). Doista, Bogdanićeve uspješne intervencije kod Talijana, u svrhu spašavanja života svojih župljana i njihovih kuća od paleža, pojedinci u mjestu čak su znali protumačiti njegovom tijesnom povezanošću s Talijanima; biva: on je njihov, zato ga uvažavaju. *O tempora, o mores!*

²⁹ J. FRANULIĆ, *Skranjje...* (3), 31 (32).

³⁰ U mjestu se utemeljeno drži da je otac tog djeteta bio ucijenjen od novopečenih partijaca, zato jer je nakon uspostave NDH bio predstojnik Mačekove zaštite, u režiji ustaškog općinskog povjereništva. Ta se zaštita sastojala od 10-12 mladića naoružanih puškama, koji su tijekom 1941. u svrhu očuvanja javnog reda i mira povremeno patrolirali po mjestu.

³¹ Možebitno je retrospektivno opravdavanje takve prakse siromaštvom dotičnih obitelji (navodno da nisu mogli prirediti krstike) bespredmetno, jer su među obiteljima koje nisu krstile djecu u primjerenom roku bile i tri najbogatije u mjestu!

³² J. KOVAČIĆ, Župa Gdinj na Hvaru, u *SB* 36 (1996) 4, 340.

Što je vrijeme više odmicalo, sve je jače bivao uočljiv jaz između dotadašnjih i novonastalih shvaćanja s obzirom na vjeru i ćudoređe.³³ Uostalom, stariji su mještani jedinstveni u iskazima kako je do Drugoga svjetskog rata u Gdinju vladala jednodušnost i sloga, a da je uspostava bezbožnoga komunističkog sustava značila ujedno početak razdora i nesloge te ideološki uvjetovane uzajamne nesnošljivosti i isključivosti.³⁴

Okupljanjem mjesnog pučanstva na masovne sastanke u režiji već nabrojanih političkih organizacija upravo u vrijeme nedjeljno-blagdanske mise,³⁵ na djelu se htjelo pokazati da je suvišno bogoslužje i onaj koji mu predsjedja. Pojednostavnjeno rečeno: nastojalo se ljude udaljiti od crkve i od izvršavanja njihovih vjerskih dužnosti, u čemu se uvelike uspjelo.

U takvim okolnostima predvoditelj vjerničke zajednice bio je za bezbožnike nepoželjna osoba koju valja izolirati, u skladu s biblijskim izričajima: "*Postavimo zasjedu pravedniku, jer nam smeta, i protivni se našem ponašanju, predbacuje nam prijestupe protiv Zakona i spočitava kako izdadosmo odgoj svoj... On je ukor utjelovljeni našim mislima, sama njegova pojava tišti našu dušu... Smatra nas patvorinom i uklanja se od putova naših kao od nečisti*" (Mudr 2, 12, 14, 16).

Nesumnjivo i sam svjestan ozbiljnosti situacije u kojoj se nalazio, Bogdanić je mogao ponoviti objavljene riječi: "*Odasvud sam pritisnut*" (Dn 13, 22). Naime, bio je nepoželjan uza svu svoju humanitarno-karitativnu djelatnost. Bez takva angažmana za nj bi u takvu okruženju bilo puno teže. On je, uostalom, dobro znao što se diljem Domovine događalo s mnogim crkvenim službenicima.³⁶ Štoviše, doživio je i mučeničku smrt svojega bogomoljskog prethodnika Kneževića u studenom 1943.³⁷

U već spomenutim neobjavljenim materijalima (MO SUBNOR Gdinj) stoji da pripadnici bivših građanskih stranaka nisu ni pokušali dati otpor novoj komunističko-partizanskoj vlasti. To se jednostavno nisu usudili, jer su ovi imali svoje metode obračunavanja s njima nepoćudnim

³³ "*Propadaju djeca. Pune im kojićim glave i sve manje slušaju starije ... Zajednički život u šumama oživio je kod mladosti nove nazore na život i vladanje. Gdinjska djeca, skrivena za grmljem ili u mjesecinom obasjanim večerima, promatrala su pažljivo... Ovo Gdinj ne pamt!*" V. ČURIN (26), 10, 43.

³⁴ Za razliku od zapadnog dijela otoka Hvara, gdje ilegalna partijska djelatnost datira još iz međuratnog razdoblja, u Gdinju je, zbog geografske izolacije, Partija utemeljena, kako je već rečeno, tek početkom 1942. Vidi bilj. 24.

³⁵ To se u Gdinju prakticalo sve do propasti bezbožnog komunizma 1990. J. FRANULIĆ, (2), 270-272; ISTI, *Skrajnje ...* (3), 78-79. - U Pastirskom pismu katoličkih biskupa Jugoslavije, izdanom s Biskupskih konferencija u Zagrebu 20. rujna 1945., nahodimo i ovo: "*Vršenje nedjeljne dužnosti prisustvovanjem sv. Misi u mnogo je slučajeva onemogućeno radi mitinga, skupština i sastanaka, koji se priređuju u vrijeme trajanja sv. Mise.*" M. LANDERCY, *Kardinal Alojzije Stepinac*, Đakovački Selci 1989, 126. - Tada su se mise slavile isključivo u dopodnevnim satima pa je vrijedila uzrečica: "*Kasno je popodne na misu!*"

³⁶ U Drugome svjetskom ratu i poraću ubijen je 601 hrvatski svećenik. Od tog su broja njih 488 komunističko-partizanske žrtve. A. BAKOVIĆ (3), 251.

³⁷ Kao u bilj. 8.

sumještanima. U potkrepu takve tvrdnje iznijet ćemo nekoliko nasumce izabranih primjera.

Postolara koji nije bio spreman ustupiti svoj obrtnički materijal i besplatno raditi za njih, u noći su izvlačili iz kreveta i odvodili na mjesno groblje. Pucali bi mu iznad glave te je čovjek doživio psihički slom i sebi prerezao grkljan. Sličan način zlostavljanja primijenili su i na djevojci koja se nije dala učlaniti u SKOJ i odbila je dati jednog od svojih kozlića za partizansku bolnicu u Gdinju.³⁸ Od posljedica takva stresa djevojka je naglo propadala i ubrzo preminula. Jedan mještananin, spoznavši da ga namjeravaju baciti u jamu, neočekivano im je putom pružio takav otpor da su odustali od svojega zločinačkog nauma.

Ono što iznosi životopisac o. Stjepana Sorića, TOR, o događanjima na zadarskim otocima u tim ratnim danima, zacijelo se nije ticalo samo tog područja: *"Život nije vrijedio prebijene pare, glave su padale budzašto. Ljudi su ubijali jedni druge na najzvjerskije načine... Pričalo se kako su kćeri, dakako ne sve, znale zaprijetiti svojim majkama: 'Pazi, stara, da te noć ne proguta!' Narod je bio podivljao, brat je brata optuživao za najteže zločine, i bez ikakva ustezanja dizao ruku da ga ubije..."*³⁹

Da je Bogdanić bio svjestan zločinačkih sklonosti komunističko-partizanskih vođa, ali i mogućnosti njihova uvida u njegovo uređivanje, dokazuje jedan njegov upis u bogomoljsku maticu umrlih.⁴⁰ Doduše naknadno, nesumnjivo kad se dotični događaj razglasio, registrirao je smrt mjesne učiteljice, koju su u rujnu 1943. bacili u jamu. Uobičajene je podatke ispisao crnilom, a olovkom dodao: *"Nastradala od partizana."* *Sapienti satis!*

Uostalom, Bogdaniću su dobro bili poznati stavovi Opće Crkve⁴¹ i one Domovinske, predvođene zagrebačkim nadbiskupom A. Stepincem, u odnosu komunizma i kršćanstva kao dviju nepomirljivih suprotnosti, osobito

³⁸ A. BONKOVIĆ... (12), 142. -U već spominjanim neobjavljenim materijalima (MO SUBNOR Gdinj) također nalazimo kako je bilo - unatoč oskudici i gladi te prometnoj blokadi sa strane Talijana - u pogledu snabdjevanja te bolnice, inače prve takve na otoku Hvaru, živežnim namirnicama: *"Za bolnicu se uvijek moralo naći nešto hrane. Svaki dan je druga obitelj morala dati kokoš ili ulje, krumpir i ostalo što je bilo potrebno ranjenicima. Omladinke su noću mužle koze da bi pribavile mlijeko za bolnicu, a vlasnici koza su se čudili kako im koze daju 'malo' mlijeka."*

³⁹ B. MAZIĆ, *Svetac koji to možda nije*, Split 1976, 146.

⁴⁰ Radi se o građanskoj matičnoj knjizi umrlih, jer su sve crkvene matične knjige (također i poneke od tih građanskih), zajedno s gotovo cjelokupnim župnim arhivom, uništili domaći protivnici Crkve u tim ratnim danima. J. FRANULIĆ, *Treći put o don Petru Rudanu (1887.-1975.)*, u SB 36 (1996) 3, 209 (11), 219.

⁴¹ Papa Pio XI., uz talijanski fašizam i njemački nacizam, enciklikom *Divini Redemptoris* 1937. osudio je bezbožni komunizam, koji je držao glavnim neprijateljem kršćanstva. A. FRANZEN, *Pregled povijesti Crkve*, Zagreb 1970, 302.

pak o tom pitanju brojne tiskane⁴² i ciklostilizirane okružnice⁴³ njegova nadređenoga, hvarskog biskupa M. Pušića.

Novim samozanim vlastodršcima najviše je smetalo ono što je bilo povezano s NDH, protiv koje su se oni oružano pobunili. Stoga im je morao biti zazoran i Bogdanićev udio u službenim državnim slavljinama.

U već spominjanim njihovim materijalima (MO SUBNOR Gdinj) čitam: *"Nakon okupacije zemlje i uspostave NDH u mjesnoj je crkvi održana služba božja i blagoslov režima i vođe". Ovoj se manifestaciji odazvao manji broj režimskih ljudi (predstavnici vlasti, službenici u mjestu i financi). Javno mnijenje u mjestu nije prihvatilo novu vlast, kao ni državu NDH."*

Kako je pak bila obilježena prva (i jedina na obrađivanom području) obljetnica NDH, 10. travnja 1942., doznajemo iz službenog izvješća tadašnjeg Općinskog poglavarstva u Bogomolju nadređenoj Kotarskoj oblasti u Hvaru. Navečer uoči slavlja i na sam dan izjutra jedan su sat zvonila sva zvona. U blagdansku je uru Bogdanić, uz sudjelovanje mjesnih vlasti i 70-ak župljana, predvodio pjevanu misu i *Tebe Boga hvalimo*.⁴⁴

Već spominjani materijali (MO SUBNOR Gdinj) sadrže i ove rečenice: *"Velika većina našeg stanovništva ne prihvaća ustaški poredak. Ne mogu se organizirati ustaška zaštita, ustaška mladež ni bilo koja križarska društva."* Neskrivena nesnošljivost prema NDH ne preže ni pred povezivanjem nekčega što je uzajamno korjenito oprečno. Naime, križarska su društva čisto crkvene udruge unutar Katoličke akcije, za Opću Crkvu ustanovljene još 1922.⁴⁵ Povijesna je istina da su komunistima već ispočetka smetala društva Katoličke akcije, među kojima su bila i križarska društva, te su ona po južnoj

⁴² J. FRANULIĆ (40), 233-234.

⁴³ ISTI, *Uspravan na svakome vjetru - Don Jakov Lušić (1893.-1985.)*, Makarska 1996, 212-215. - Bogdanićev stav prema komunistima-partizanima temeljio se na onoj Augustinovoj: *"Mrzi grijeh, a ljubi grešnika!"* U tome je Bogdanić imao puno toga zajedničkog s o. Stjepanom Sorićem, TOR, koji je tijekom Drugoga svjetskog rata također bio otočni seoski župnik. Sorić je, naime, prema partizanima bio srdačan i uslužan dobrotvor, ali: *"U njihovoj je ideologiji vidio negaciju Boga i polazeći od toga, nije od njih očekivao nikakva dobra."* A što se pak tiče njegove spremnosti iskazati im djela milosrđa: *"I to bijaše toliko iskreno u njega kao ljubav pastira za izgublenu ovcu."* B. MAZIĆ (39), 162.

⁴⁴ Gdinj je tada brojio oko 700 stanovnika. Spomenuto općinsko službeno izvješće bilježi: *"Proslava je po našem mišljenju vrlo dobro uspjela, osobito ako se uzme u obzir da je godišnjica pala na obični radni dan. Da je bila slučajem nedjelja ili blagdan, uvjereni smo da bi čitavo pučanstvo bilo istoj prisustvovalo."* Iz tog se izvješća još doznaje da su svi uredi i kuće uglednijih mještana bile okićene državnim zastavama. Nakon mise seoski je glavnik okupljenima pročitao zapisnik svečane sjednice općinske uprave, održane na uočnicu tog slavlja. Njezin je dnevni red bio: *"Stvoriti zaključak, što će se u drugoj godini oslobođenja (misi se: od Jugoslavije, op. J. F.) izvesti kao osobito djelo u spomen na prvu godišnjicu osnutka Nezavisne Države Hrvatske."* Za Gdinj je bilo predloženo da Općina dodijeli od agrarnog novca kojim raspolože iznos od 570.000 kuna za izgradnju Hrvatskoga prosvjetnog doma u Gdinju, koji bi se sagradio na najpogodnijem mjestu između dvaju najnapučenijih gđinjskih odlomaka Visoke i Dugog Doca. Nadalje, da se zamole nadležne vlasti te bi svojim pripomoćima pomogle do kraja izvesti tu naumljenu zgradu.

⁴⁵ J. FRANULIĆ (43), 175.

Hrvatskoj prestala djelovati tijekom 1942., upravo ojačanjem komunističko-partizanskog pokreta.⁴⁶

Iz svega dosad iznesenog biva jasno kako je delikatan bio Bogdanićev položaj: sve su više i sami župljani neprevarljivo uviđali nepomirljivost novouvedenog poretka prema župniku. Stoga su se i oni u takvim stavovima nekritički prilagođavali mjesnim vlastodršcima, jer se značilo ozbiljno izložiti životnoj pogibli ako bi im se tko u čemu bio zamjerio.

Postavljenoj su tvrdnji dokaz ne samo brojna nekrštena djeca,⁴⁷ nego i slučajevi ignoriranja župnika kao državnog matičara kojemu se odmah moralo prijaviti rođenje svakoga novog župljanina, neovisno o naknadnom krštenju. Primjerice, dijete rođeno u srpnju 1943. Bogdaniću opće nije bilo prijavljeno tijekom navedene godine, do svršetka koje on još uvijek bijaše u župi.⁴⁸

5. Uklanjanje sa župe

Susljedni razvoj događaja išao je u prilog nakani mjesnih vlastodržaca da se u mjestu anulira utjecaj Bogdanića kao svećenika, time što će ga se fizički udaljiti iz župe. To potvrđuje i gđinjski domorodac, hrvatski književnik u emigraciji, u svojem djelu o zavičaju u danima Drugoga svjetskog rata i porača: "*Prije tri godine (1943., op. J. F.), kad su se vojnici (partizanski, op. J. F.) povlačili na Vis (pred nadolazećim Nijemcima, op. J. F.), Ive Glazbarov (promijenjeno ime jednog od vodećih gđinjskih komunistapartizana, op. J. F.) je naročito pazio da ne zaborave povesti sobom seoskog svećenika (don Niku Bogdanića, op. J. F.). Drugi nije došao i crkvena vrata ostala su zatvorena.*"⁴⁹

⁴⁶ ISTI, *Župna crkva u Nerežišćima*, Makarska 1993, 54; ISTI, *Školstvo u Nerežišćima na Braču*, Nerežišća 1998, 81.

⁴⁷ Od 13-ero djece rođene 1942. nakon uobičajenog roka kršteno je njih sedmero, dok je od devetero djece rođene 1943. iste godine kršteno tek dvoje!

⁴⁸ To je dijete u građansku matičnu knjigu rođeno-krštenih upisano tek 1946., kad je bilo i kršteno!

⁴⁹ V. ČURIN (26), 38. - Zamoljen od pisca da mu o Bogdaniću i njegovu uklanjanju sa župe priopći svoja sjećanja, književnik Veljko Čurin (rođen u Gđinju na Hvaru 1925., kao član Omladine HSS prisilno mobiliziran u partizane nakon talijanske kapitulacije u jesen 1943. i namješten u uredu Komande mjesta Bogomolje na Hvaru) u svojem pismu od 22. svibnja 1999. izvješćuje sljedeće:

"Za don Niku zaista ne mogu nešto posebno reći, iako sam bio tamo (zapravo najviše u Bogomolju, a dolazio sam češće u Gđinj) kad se sve to događalo, što je konačno odvelo i usmrtilo (neizravno) gđinjskoga svećenika. Naravno, nije nimalo začuđujuće da su gđinjski komunisti tada - vrijeme velikog zbjega - htjeli odstraniti svećenika iz sela. To odstranjivanje nepoželjnih ljudi - a tko nepoželjniji u onom njihovu svijetu nego predstavnici Katoličke crkve u Hrvatskoj? - nije posljedica nekog posebnog izvornog gđinjsko-komunističkog razmišljanja i dosjetljivosti. Oni su jednostavno, jer je

Za ostvarenje zamisli o Bogdanićevu uklanjanju sa župe mjesnim vlastodršcima pružila se prigoda kad su - nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943., a u očekivanju dolaska novoga njemačkog okupatora - pojedini žitelji otoka i priobalnog područja poslani sa zbjegom, preko Visa i južne Italije, u Egipat (El Shatt), gdje su im saveznici bili osigurali smještaj. Očevidac tih događaja, književnik Veljko Ćurin, svjedoči da su mnogi bili nasilno vođeni u zbjeg.⁵⁰ Za Bogdanića pak njegov brat, sveuč. prof. Neven naglašava da nije dragovoljno otišao u zbjeg, već da je od gđinjskih vlasti bio onamo poslan.⁵¹ Napokon, i već spominjani neobjavljeni materijali (MO SUBNOR Gđinj), donoseći popis mještana otišlih u zbjeg, bilježe da su onamo "bili upućeni".

Pri samom svršetku 1943.⁵² Bogdanić je u noći izveden iz župne kuće u Gđinju i odveden u Pitve (oko 6 sati pješačenja gorskim stazama!), gdje se nalazio otočni partizanski štab (stožer). Ondje su mu pripćili - svega se još dobro spominju članovi njegove obitelji koji su s njim boravili u Gđinju - kako nema razloga da napušta župu, štoviše neka se onamo vrati. Bogdanić je, međutim, bio duboko uvjeren da je on kao svećenik u Gđinju nepoželjan, jer nije udovoljavao mjerilima jugokomunističke podobnosti, pa se nije usudio u nj vraćati.

Jedino što mu je u takvoj situaciji preostalo, bilo je otputovati na Vis, odakle se, preko južne Italije, prosljeđivalo u Egipat. Po svemu sudeći, bio je u onoj skupini hvarskog zbjega od preko tisuću ljudi, koji je 4. siječnja 1944. prevezen brodom iz Staroga Grada na Hvaru u Vis.⁵³ Na Vis su, inače,

---

postupak s 'narodnim neprijateljima i reakcijom' bio svugdje isti, postupili po višim određenjima i u duhu općeg djelovanja Komunističke partije i NOB-a. To baš nimalo ne opravdava njihovo zlo u natjeravanju seoskog svećenika da napusti selo. A, kao olakšavajuću okolnost, dodat ću: moglo je biti i gore! Mnogi Hrvati, vjernici, zaista svi oni koji nisu htjeli ni mogli vjerovati u 'sretnu i slobodnu komunističku budućnost', prije, tada i poslije, završavali su živote na stotine nasilnih načina.

Zar je potrebno istaknuti da je bježanje našega puka na Vis, u Italiju i dalje, bilo politički smišljeno i potaknuto? Prilika za odstranjivanje i ubijanje utjecajnih ljudi, i prikazivanje Saveznicima uzajamne ljubavi naroda, Tita i Partije.

Don Niko je žrtva onog luđačkog zločinačkog vremena i mračnjaštva, koje je svoje žrtve - sve narode s kojima su vladali - lažno, bezobrazno i bezobzirno, uvjeravalo da su graditelji 'novoga čovjeka' i lučonoše 'jednakosti i bratstva'. Velika laž nije mogla drukčije umirati. Eto, cijelo desetljeće krvoločne okrutnosti i nevjerojatnih užasa." - O Veljku Ćurinu usp. J. FRANULIĆ, Ćurin, Veljko, pisac, u Hrvatski biografski leksikon 3 (Č-Đ), Zagreb 1993, 174; ISTI, "Zadnje raskrižje mukotrpnoga puta", u Narod 1 (1995) 15, 18; ISTI, Skrajnje... (3), 103-113.

⁵⁰ ISTI, *Skrajnje...* (3), 41 (66).

⁵¹ Isto, 41. - "Starci, žene i djeca su radije ostajali u mjestu spremni da umru na rodnoj grudi nego u tuđini." A. BONKOVIĆ... (12), 146.

⁵² Ne može se točno znati dan Bogdanićeva odvođenja iz Gđinja. Njegov je zadnji upisani čin krštenje obavljeno u Bogomolju 28. prosinca 1943. U župi ga više nije bilo 2. siječnja 1944., jer se toga dana jedan gđinjski par otišao vjenčati susjednom župniku u Zastrazišće.

⁵³ M. ĆURIN, Hvarski zbjeg 1943-1946, u *HZ* 2, Hvar 1974, 252.

bili prisilno odvedeni i pojedini dijecezanski svećenici Hvarske biskupije. Na Visu im je, međutim, bila dana mogućnost da produže u zbjeg ili da se vrate u svoje župe. Jedni su se vratili, a drugi produžili sa zbjegom do južne Italije ili do Egipta,⁵⁴ kao što je to bio prisiljen učiniti i Bogdanić. U Egipt je prispio u veljači 1944. i ondje ostao nepunu godinu dana do svoje tragične smrti u 33. godini.⁵⁵

Nakon što su Bogdanića otpremili iz Gdinja, samozvano su zaposjeli župnu kuću, kojom se služila ambulanta i Mjesni narodni odbor. Znakovito je da je upravo tada zatraženo gotovo cjelokupna Bogdanićeva administracija.⁵⁶ Nestao je Bogdanićev urudžbeni zapisnik s dotičnim spisima⁵⁷ i blagajnički dnevnik, štoviše nedostaju čak i crkvene matične knjige jedino iz vremena njegova župnikovanja.⁵⁸

Dosad navedeno upućuje na zaključak da su određene mjesne snage veoma nastojale iz Gdinja ukloniti ne samo Bogdanića nego i njegove pisane tragove, koji su vjerojatno sadržavali njima nepoćudne činjenice. Bez obzira na sve, njihov postupak neodoljivo podsjeća na prorokove riječi: *"Iskorijenimo ga iz zemlje živih, da mu se ime nikad više ne spominje!"* (Jr 11, 19)

* * *

Bogdanićevim uklanjanjem iz Gdinja župa je ostala bez svećenika preko tri i pol godine. U kolovozu, naime, 1947. nastupio je Bogdanićev nasljednik don Božidar Medvid. Time su ostali neispunjeni planovi gđinjskih partijaca o zauvijek zatvorenoj njihovoj zavičajnoj crkvi. Stoga su oni 1948. bezuspješno pokušali ubiti hvarskog biskupa M. Pušića pri njegovu

⁵⁴ J. FRANULIĆ (43), 225 (276).

⁵⁵ Kao u bilj. 11. - Sa svrhom da se opravda Bogdanićevo slanje u zbjeg, od pojedinaca se u mjestu može čuti da su ga time željeli zaštititi pred nadolazećim njemačkim okupatorom, jer da je tobože simpatizirao partizane. Takvo je retrospektivno opravdanje postupka s Bogdanićem neodrživo, jer Nijemci nisu ništa nažao učinili ni don Ivi Tržoku, župniku u Zastražiću na Hvaru, zaslužnome da Talijani nisu spalili to mjesto, koji je *"kasnije postao predsjednik Narodnog fronta Zastražića i to bio sve do svršetka rata"*. Lj. BARBARIĆ, Crvena zastava na Veloj glavi, u *HZ* 2, Hvar 1974, 205. Naprotiv, don Luka Antičević, župnik u Vrisniku na Hvaru, za kojega literatura hvarskoga partizanskog rata bilježi da je bio *"aktivni sudionik NOP-a,"* nakon Bogdanićeva uklanjanja iz Gdinja, za njemačke okupacije 1944. povremeno je dolazio u Gdinj i neometano nastupao kao svećenik. S. KVESIĆ (12), 382. - Ovdje vrijedi naglasiti da ni onda kad su bili izazvani, Nijemci nisu uvijek oružano reagirali u svrhu odmazde, primjerice kad je 30. travnja 1944. na pola puta između Gdinja i Bogomolja na Hvaru bila napadnuta jedna njemačka patrola i ubijena tri njemačka vojnika. Predmetna literatura obrazlaže: *"Ova akcija je bila poduzeta u čast Prvog maja."* (?!) A. BONKOVIĆ... (12), 147. Drugi izvor bilježi da je bilo ubijeno pet, a ranjeno nekoliko njemačkih vojnika. S. KVESIĆ (12), 330.

⁵⁶ Takav je postupak teško shvatljiv kad se zna da su preostale župne arhivalije u posljednjih 150 godina besprijekorno sačuvane.

⁵⁷ Ostalo je svega nekoliko njih, spomenutih u 2. poglavlju. Usp. bilj. 13.

⁵⁸ Sačuvane su samo građanske matične knjige, od 1949. u mjesnome matičnom uredu, te su se iz njih crpili podaci o nekrštavanoj djeci, o čemu je bilo riječi u 4. poglavlju.

službenom dolasku u Gdinj. Napokon su namještenom političkom osudom 1952. i Medvida poslali u logor.⁵⁹

Nositelji su bezbožne ideologije svojom protuvjerskom i protunarodnom djelatnosti, uz opustjelo selo i ispražnjenu crkvu, najpogubniju pustoš ostavili u glavama i u srcima svojih sumještana.⁶⁰ Pogubno sjeme koje su u župi posijali već za Bogdanićeva službovanja, i nakon njegova slanja iz mjesta, svojim zlokobnim plodovima ne prestaje rađati sve do danas.⁶¹

⁵⁹ V. ČURIN (26), 99-107, 109; J. FRANULIĆ (2), 234-235; I. MLIVONČIĆ, "Robijao sam s bogoslovom Mačukatom kojega je ujak komunist odveo u - Jazovku!," u *Nedjeljna Dalmacija* 26 (1997) 1353, 40-41; M. MIHALJ, Župnik uklonjen jer "kvari omladinu", u *GK* 38 (1999) 2, 7.

⁶⁰ "Sve je to laž: nekakva velika budućnost!... Sve ide slabo, od kad je vrag donio vašu vlast... Kao da je sam sotona ušao pod njihove kože!... Selo umire, kao da je s ovim prošlim ratom pokucala kuga na njegova vrata." V. ČURIN (26), 5, 60, 72, 82.

⁶¹ Don Niko Bogdanić 11. je svećenik Hvarske biskupije kojega je pisac pojedinačno obradio. Preostalih 10 svećenika iste biskupije bit će navedeno kronološkim redom, uz naznaku časopisa u kojima su objavljeni radovi o njima:

1) i 2) braća dr. JERONIM (1709.-1762.) i dr. FRANE (1724.-1788.) BONAČIĆ, u *Crkva u svijetu (CUS)* 10 (1975) 3, 282-284; *Marija* 25 (1987) 12, 390-392; *SB* 29 (1989) 1/2, 116-130; *Bračka Crkva (BC)* 17 (1995) 2, 23-24.

3) ANDRIJA PERIĆ (1843.-1918.), u *SB* 28 (1988) 3, 241-264; *GK* 27 (1988) 49, 10; *Makarsko primorje* 2 (1996) 15, 16.

4) Dr. ANTE MILIČEVIĆ (1867.-1903.), u *CUS* 12 (1977) 2, 185-187; *BC* 19 (1997) 1, 26-27.

5) PETAR RUDAN (1887.-1975.), u *GK* 24 (1985) 17, 10; *Marija* 23 (1985) 4, 147-148; 25 (1987) 6, 228-229; *SB* 36 (1996) 3, 205-246.

6) JAKOV LUŠIĆ (1893.-1985.), u *SB* 26 (1986) 2, 182-185; *Marija* 24 (1986) 5, 188-189; *BC* 17 (1995) 1, 13-14; *Narod* 1 (1995) 4, 18; knjiga od 296 str. *Uspravan na svakome vjetru*, Makarska 1996.

7) IVAN BABAROVIĆ (1896.-1980.), u *Službeni vjesnik Hvarske biskupije* 4-5/1980, 90-92; *Marija* 24 (1986) 6, 214-215; *GK* 19 (1980) 21, 13; 24 (1985) 50, 9; *SB* 29 (1989) 4, 327-341; 30 (1990) 2, 169-179; *Narod* 2 (1996) 32, 8.

8) MARIJAN KNEŽEVIĆ (1904.-1943.), u *Narod* 4 (1998) 58-59, 28; *Marija* 37 (1999) 4, 148-149.

9) DRAGO LOVRIĆ (1918.-1979.), u *SB* 30 (1990) 3, 261-288; *Marija* 37 (1999) 11, 348-349.

10) IVO LOZIĆ (1935.-1990.), u *SB* 31 (1991) 3, 229-280; 32 (1992) 1, 43-59; 33 (1993) 2, 169-178; *GK* 31 (1992) 2, 14; *Narod* 1 (1995) 8-9, 26; u knjizi *Skrajnje pogubna zabluda*, Makarska 1994, 93-102.

- Stotinu svećenika iz piscu zavičajnih Nerežišća na Braču, ondje rođenih od 1400. g. do danas, obradio je u: *Sveta Mare* 4 (1981) 3, 6-8; *SB* 31 (1991) 1, 65-84; u knjizi *Školstvo u Nerežišćima na Braču, Nerežišća 1998*, 89-107.

- Ubijene (6) i progonjene (6) svećenike Hvarske biskupije u Drugome svjetskom ratu obradio je u: *SB* 32 (1992) 4, 263-274; u knjizi *Skrajnje pogubna zabluda...*, 34-45.

Riassunto

UNA DELLE PRIME VITTIME DELL'INETTITUDINE
JUGOCOMUNISTICA

Josip Franulić

L'autore in quest'articolo tratta il caso specifico di don Niko Bogdanić, il sacerdote della diocesi di Hvar in Croazia (nato nel 1912 a Stari Grad sull'isola di Hvar, morto nel 1945 a El Shatt in Egitto), su 55-esimo anniversario della sua morte.

Per il primo espone la sua biografia, poi si presenta il suo servizio parrocchiale a Gdinj sull'isola di Hvar, ma anche le condizioni contrareligiose nel tempo del suo servizio.

Nonostante la sua attività umanitario-caritativa, come rappresentante della Chiesa cattolica divenne la vittima dell'inefficienza jugocomunista. Fu rimosso dalla parrocchia ed inviato coll'esilio in Egitto dove finì in una disgrazia tragica.